

Gemeenteschets

Het Heilig Avondmaal

Het Heilig Avondmaal

Tot versterking van ons geloof

Ds. L.E. Leeftink

Deze gemeenteschets is een uitgave van:

Gereformeerde Bijbelstudiebond (GBb)

*Bond voor Gereformeerde Jongerenverenigingen
(BGJ)*

Herziene uitgave december 2009

INHOUD

<i>HET AVONDMAAL: HOREN, ZIEN EN PROEVEN</i>	
<i>Bijbelstudie voor jongeren 12 tot 16 jaar</i>	5
<i>Inleiding</i>	5
<i>De wonderbare spijziging</i>	6
<i>De dag na de wonderbare spijziging</i>	7
<i>De betekenis van het avondmaal</i>	8
<i>AANWIJZINGEN VOOR DE LEIDER/LEIDSTER</i>	11
 <i>HET LAATSTE PESACH EN HET EERSTE AVONDMAAL</i>	
<i>VAN JEZUS, Lucas 22:14-34</i>	
<i>Bijbelstudie en werkvormen voor jongeren 16+</i>	14
<i>Om te beginnen</i>	14
<i>Voorstudie thuis</i>	15
<i>Bespreking en verwerking</i>	17
 <i>AVONDMAAL: SYMBOOL VAN VERZOENING</i>	
<i>EN GEMEENSCHAP</i>	
<i>Bijbelstudie voor volwassenen</i>	20
<i>Inleiding</i>	20
<i>Bijbelstudie (thuis) n.a.v. 1 Korintiërs 11:17-34</i>	21
<i>Feestelijke gemeenschap</i>	22
<i>Zelfbeproeving</i>	22
<i>Brood en wijn</i>	23
<i>Drie activiteiten</i>	24
<i>Overige stellingen en discussiepunten</i>	24
<i>Stellingen en groepsopdrachten voor een gemeenteavond</i>	26
<i>Bijbelrooster</i>	28
<i>Zingen</i>	28
<i>Enige literatuur</i>	28

HET AVONDMAAL: HOREN, ZIEN EN PROEVEN

***Bijbelstudie voor
jongeren 12 tot 16 jaar***

Ds. L.E. Leeftink, Noorderes 2, 9407 TH Assen

Inleiding

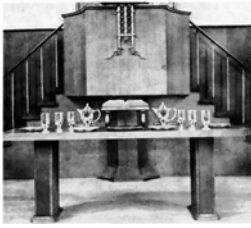
Het is zondag. Vandaag wordt er avondmaal gevierd. Aan de ene kant wel een mooie, duidelijke kerkdienst. Je ziet, hoe de dominee het brood breekt en de wijn in de bekers giet. Je denkt echt aan wat de Heer Jezus voor jou gedaan heeft.

Aan de andere kant: bij zo'n avondmaalsdienst moet je wel erg lang zitten. De eerste tafel is nog wel leuk. Maar dan komen er nog twee of drie achteraan.

Bovendien, de meeste mensen kijken zo ernstig. Zouden ze wel echt blij zijn met de Heer Jezus? Of denken ze alleen maar aan hun zonden?

En ja, wat doe jij eigenlijk in zo'n avondmaalsdienst? Zelf mag je nog niet naar voren. Om je heen zie je de kleine kinderen een pepermuntje nemen, als hun vader en moeder een stukje van het avondmaalsbrood eten.

Je vraagt jezelf wel eens af: kan ik niet net zo goed thuis in m'n bed blijven liggen? Het is immers toch nog niet voor mij? Wat heb ik er nou aan? Ik kan net zo goed vanmiddag gaan. Dan hoor ik naast het avondmaal ook nog een preek. Die is tenminste wel voor mij bestemd.

Vraag:

Hoe beleven jullie een dienst met avondmaal?

Denk aan de volgende vragen:

- *Waarom ga je eigenlijk naar de kerk, als er avondmaal gevierd wordt?*
- *Is zo'n dienst alleen maar bestemd voor de mensen die het avondmaal vieren?*
- *Zit de rest er tijdens het avondmaal voor joker bij?*

De wonderbare spijziging

In Johannes 6 verricht de Heer Jezus een groot wonder. Meer dan vijfduizend mensen zijn met Hem meegegaan naar de overkant van het meer van Galilea. Aan het eind van de dag vraagt Jezus aan Filippus: 'Waar kunnen we brood kopen voor deze mensen?' Maar het is al te laat om nog ergens eten te halen. Gelukkig is er een jongen die vijf bolletjes en twee gedroogde visjes bij zich heeft. Jezus zegt dat de mensen moeten gaan zitten, en begint die broden en vissen in stukken te breken. Dan gebeurt het wonder. **Er is genoeg voor iedereen!**

Opdracht 1

Lees eerst Johannes 6:1-15 en daarna Lucas 9:10-17.

Welke dingen noemt Lucas wel, die je bij Johannes niet tegenkomt?

Opdracht 2

Stel je eens voor, dat jij de jongen of het meisje was, die vijf broodjes en twee visjes uit je rugzak had gehaald en aan Jezus had gegeven.

- a. Wat zou je de volgende dag aan je vrienden verteld hebben over het wonder?*
- b. Wat zou je de volgende dag aan je vrienden verteld hebben over Jezus?*

Opdracht 3

Lees nog een keer het verhaal van Johannes 6:1-15.

vs. 2 Waarom volgen al die mensen Jezus?

vs. 3 Jezus gaat op de berg zitten. Wat doet Hij daar? (vgl. Lucas 9:11)

vs. 6 Waarom denk je dat Jezus zijn discipelen op de proef wilde stellen?

*vs. 11 Wat doet Jezus voordat Hij het brood verdeelt? En hoe doet Hij dat? (vgl. Lucas 9:16)
Heeft dat ook nog betekenis voor ons?*

vs. 14 Waarom denken de mensen dat Jezus 'de profeet' is? Wat vind je van deze reactie?

vs. 15 Waarom willen de mensen Jezus koning maken? Wat is daar goed of fout aan?

De dag na de wonderbare spijziging

De volgende dag is de Heer Jezus teruggegaan naar Kafarnaüm. De mensen komen meteen weer naar Hem toe. Iedereen heeft het over het wonder van de vijf broden en de twee vissen, waarmee Jezus meer dan vijfduizend mensen te eten heeft gegeven. Als ze Jezus eindelijk in de synagoge gevonden hebben, houdt de Heer Jezus daar een toespraak. Eigenlijk is het een soort preek. Hij beschuldigt de mensen, dat ze Hem alleen maar opzoeken omdat Hij hun zoveel te eten heeft gegeven. Maar er is iets veel belangrijkers. Daar moeten ze aan denken, wanneer ze de Heer Jezus volgen.

Opdracht 4

Lees Johannes 6:25-29.

vs. 26 Wat vinden de mensen het belangrijkste aan Jezus?

Komt dat ook bij ons voor als we geloven? Hoe dan?

vs. 27 'U moet geen moeite doen voor voedsel dat vergaat', zegt Jezus. Behalve voor eten en drinken werken mensen ook nog voor andere dingen die ze belangrijk vinden. Welke?

vs. 29 De mensen willen graag iets doen voor God. Wat is volgens de Heer Jezus het belangrijkste? Wat betekent dat voor jou vandaag?

Volgens de Heer Jezus moeten de mensen na de wonderbare spijziging niet in Hem geloven omdat Hij ervoor kan zorgen dat iedereen genoeg te eten krijgt. Ze moeten verder kijken dan hun neus lang is. De Heer Jezus kan meer dan vijf broden en twee vissen vermenigvuldigen. Hij is door God naar de aarde gestuurd om mensen eeuwig leven te geven.

Opdracht 5

In Johannes 6:35 zegt Jezus: 'Ik ben het brood dat leven geeft. Wie bij mij komt zal geen honger meer hebben, en wie in mij gelooft zal nooit meer dorst hebben.'

En even verder, in Johannes 6:51, zegt Hij: 'Ik ben het levende brood, dat uit de hemel neergedaald is. Wanneer iemand dit brood eet zal hij eeuwig leven. En het brood dat ik zal geven voor het leven van de wereld, is mijn lichaam.'

- 1. Wat voor honger en dorst bedoelt de Heer Jezus hier?*
- 2. Waaraan merk je, dat je dat soort honger en dorst hebt?*
- 3. Hoe kan de Heer Jezus ervoor zorgen, dat je eeuwig zult leven?*
- 4. Wat betekent het als de Heer Jezus zegt, dat de gelovigen zijn lichaam moeten eten en zijn bloed moeten drinken?*

De betekenis van het avondmaal

Aan het eind van zijn toespraak in de synagoge van Kafarnaüm zegt de Heer Jezus, dat de gelovigen zijn lichaam moeten eten en zijn bloed moeten drinken. 'Ja', zegt Jezus, 'zonder Mij heb je geen leven in je. Want mijn lichaam is echt eten en mijn bloed is echt drinken.'

En nu het avondmaal. Daar zie je een schaal met brood en een beker met wijn. In Johannes 6:56 lees je, wat volgens de Heer Jezus de bedoeling van het avondmaal is. 'Wie mijn lichaam eet en mijn bloed drinkt, blijft in mij en ik in hem.' Het avondmaal is dus een geloofsmaaltijd. De Heer Jezus belooft dat Hij naar ons toekomt, maar Hij wil ook dat wij naar Hem toe komen.

Opdracht 6

De volgende woorden komen allemaal uit het eerste avondmaalsformulier. Zet ze in de juiste kolom.

- *dit is mijn lichaam voor jullie;*
- *doe dit om Mij te gedenken;*
- *de dood van de Heer verkondigen;*
- *mijn hartelijke liefde en trouw;*
- *onze Heer Jezus uit de hemel verwachten;*
- *het brood dat wij breken;*
- *een volkomen verzoening van al onze zonden;*
- *Gods vaste beloften geloven;*
- *door de heilige Geest aan elkaar verbinden;*
- *de harten omhoog;*
- *het eeuwige leven;*
- *vergeving van de zonden;*
- *uw hongerige en dorstige ziel voeden;*
- *met oprecht vertrouwen aan Jezus Christus overgeven;*
- *elkaar liefde bewijzen;*
- *versterking van het geloof;*
- *zonden overdenken;*
- *de werking van de heilige Geest;*
- *de gemeenschap met Christus;*
- *de lof van de Heer verkondigen.*

*Zo blijft de
Heer Jezus in ons*

*Zo blijven wij
dicht bij Jezus*

Opdracht 7

Waarom vieren we in onze kerken eigenlijk zo vaak avondmaal? En waarom mogen alleen de belijdende leden een stukje brood eten en een slokje wijn drinken?

Opdracht 8

Als dooplid vier je het avondmaal ook echt mee, maar niet zo direct als de belijdende leden.

Vul in het schema hieronder in, wat de overeenkomsten en de verschillen zijn tussen de oudere leden die het avondmaal al wel vieren en de jongere leden die nog geen avondmaal vieren.

<u>onderdelen van de viering van het avondmaal</u>	<u>dooplid</u>	<u>belijdend lid</u>
• brood en wijn aannemen en eten of drinken	niet/-	wel/+
• geloven in het werk van Christus	wel/+	wel/+
• de belofte van vergeving en eeuwig leven		
• zien en horen		
• luisteren naar de Schriftlezing		
• teken en zegel krijgen		
• aan tafel zitten		
• zingen voor de Heer		
• lid zijn van het ene lichaam		
• het werk van Christus gedenken		
• openlijk je geloof belijden		
• uit dankbaarheid een gift aan de diaconie geven		

Opdracht 9

Op welke manieren komt de Heer Jezus nog meer naar jou toe, als je nog geen avondmaal viert?

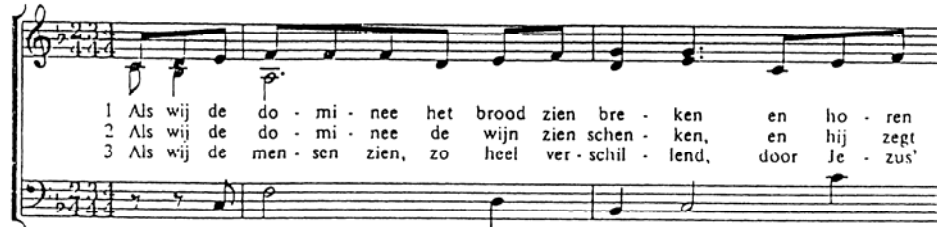
En hoe kun jij bij de Heer Jezus blijven en steeds meer naar Hem toegroeien?

Opdracht 10

Probeer nu eens samen te vatten waar het in het avondmaal echt om gaat.

Kinderen en Avondmaal

Tekst: Janneke van Cleef
Muziek: Luit Doombos

1 Als wij de do - mi - nee het brood zien bre - ken en ho - ren
2 Als wij de do - mi - nee de wijn zien schen - ken, en hij zegt
3 Als wij de men - sen zien, zo heel ver - schil - lend, door Je - zus'

hem daar - bij de woor - den spre - ken: 'Zo ze - ker als het
dan: 'Dit is om te ge - den - ken, hoe Chris - tus door Zijn
bloed ge - kocht, in Hem eens - wil - lend, één als het brood, eerst

bre - ken van dit brood gaf Chris - tus zich voor ons eens in de dood!
bloed ons 't le - ven gaf, en ons voor al - tijd vrij - kocht van de straf.
kor - rels, graan en meel, één als de wijn, eerst bes - sen, tal - loos veel.

Dan we - ten wij, en 't maakt ons blij: Hij heeft ook ons ge - kocht, al

zijn wij klein, wij mo - gen kind' - ren van die Ko - ning zijn.

AANWIJZINGEN VOOR DE LEIDER/LEIDSTER

Doelstelling

Deze groep jongeren te doordringen van

- a) de betekenis van het avondmaal zelf,
- b) het feit dat zij er nu ook al op verschillende manieren bij betrokken zijn.

Inleiding

De inleiding mondt uit in een aantal vragen. Het lijkt me goed om te beginnen bij de belevingswereld van de jongere zelf. Vandaar de eerste vraag. Jongeren zullen avondmaalsdiensten heel verschillend ervaren. Sommigen vinden het een saaie, lange zit. Anderen vinden het juist afwisselend en verhelderend. Laat ook de 'randgebeurtenissen' zoals collecte, serieuze gezichten, een zacht spelend orgel, tafelwachten, heen en weer lopende diakenen e.d. de aandacht krijgen.

Noteer voor uzelf de belangrijkste punten uit de bespreking.

De wonderbare spijziging

Dit concrete bijbelverhaal biedt genoeg stof om over door te praten. Bovendien wordt in Johannes heel goed duidelijk wat de bedoeling van de Heer Jezus met dit wonder is.

Opdracht 1

Om te laten zien, hoe de situatie op dat moment was, is het goed om eerst Schrift met Schrift te vergelijken. Het verhaal uit Lucas vult een aantal 'leemten' bij Johannes op.

Opdracht 2

Misschien kan dit uitgespeeld worden: Laat iemand uit de groep het antwoord op *a* aan de rest vertellen en iemand anders het antwoord op *b*. Bij *b* is het de bedoeling om te zeggen, wat je van Jezus vindt en waarom je Hem wel wilt als ..... (wat de persoon die vertelt ook maar belangrijk vindt).

Opdracht 3

Bij het beantwoorden van de vragen vallen de volgende zaken te bedenken:

- vs. 2 De Heer Jezus staat niet negatief tegenover de mensen-massa. (Dat zou je kunnen afleiden uit vs. 2 en 26, maar Lucas 9:11 en nog duidelijker Marcus 9:34 laten het tegenovergestelde zien).
- vs. 6 De discipelen moeten nog groeien in hun geloof dat Jezus alle macht van zijn Vader gekregen heeft. Ook moeten zij nog groeien in het geloof dat Jezus bezig is het koninkrijk van de hemel op te richten. Dat laatste werkt Jezus pas in het vervolg van Johannes 6 uit. Hier gaat het om het onbegrensde geloofsvertrouwen. Dat is volgens de Heer Jezus in vers 29 belangrijker dan veel dingen *doen*, zoals de mensen in vers 28 opmerken.
- vs. 11 Een klein uitstapje naar de praktijk van het bidden voor je dagelijkse eten.

- vs. 14+15 De joden noemden de Messias ook 'de profeet' (Deuteronomium 18:15,18), 'de koning' uit de dynastie van David. Belangrijk is, dat in de bespreking van deze vragen het geloof van de mensen wel positief beoordeeld wordt, terwijl aan de andere kant de blikrichting totaal fout is. Dat is niet alleen onschuld (zoals bij de discipelen), maar daar zit ook een stuk egoïsme achter, zoals Jezus in vs. 26 opmerkt.

De dag na de wonderbare spijziging

Jezus maakt de achtergrond van het wonder van het vermenigvuldigen van de vijf broden en twee vissen duidelijk. Het gaat in dit leven niet om eten en drinken op zich, maar om geloof in de Zoon van God, die zijn lichaam en bloed geeft om mensen het eeuwige leven terug te geven.

De drie vragen bij *opdracht 4* moeten achtereenvolgens duidelijk maken, dat je (vs. 26) ook kunt geloven omdat je er vooral zelf wat aan wilt hebben (in de hemel komen, vergeving krijgen, Gods zegen als beloning voor goed gedrag). Ook is het goed om eens stil te staan bij wat de jeugd belangrijk vindt om je voor in te spannen (vs. 27). Ten slotte moet duidelijk worden (vs. 29) dat het enige wat God van ons vraagt om te doen, geloof in de Heer Jezus is. Maar dan niet als een Wonderdoener of Beloner van goede werken, maar als 'het brood dat leven geeft'.

In *opdracht 5* wordt dat verder uitgewerkt n.a.v. de woorden van Jezus uit vers 35 en 51. Het gaat om het verlangen naar Jezus, verlossing, vergeving en eeuwig leven (1), waarbij zondebesef en geloofsblijdschap (2) enkele kenmerken zijn. Bij (3) gaat het er vooral om, dat de Heer Jezus voor ons het eeuwige leven verdient heeft door zijn lijden en sterven. Door dat te vieren en te herdenken tijdens het avondmaal, wordt ons geloof nog meer versterkt. Verder moet ook uit de beantwoording naar voren komen, dat Christus op veel manieren het geloof in mensen doet ontstaan en telkens weer door de heilige Geest versterkt, o.a. door middel van de Bijbel, de preek, de doop en het avondmaal.

De betekenis van het avondmaal

Via het slot van Christus' leerrede in Johannes 6 maken we weer de overstap naar het avondmaal. De woordkeus van de Heer Jezus in de verzen 51-58 sluit duidelijk aan bij onze beleving van het avondmaal.

Voordat *opdracht 6* gemaakt wordt, kan het eerste avondmaals-formulier bekeken worden, bijvoorbeeld aan de hand van de cursieve kopjes in de marge. Vertel opnieuw dat zowel de Heer Jezus als wijzelf iets doen tijdens de viering van het avondmaal.

Door middel van *opdracht 7* moeten de jongeren doordringen naar de kern van de avondmaalsviering.

Het is de bedoeling om vers 56 nadrukkelijk naar voren te halen. Zo kan worden benadrukt dat het avondmaal een geloofsmaltijd is. Daardoor komt er ook ruimte om te praten over het feit dat het avondmaal twee kanten heeft: wat Christus doet en wat wij doen. Probeer ook duidelijk te maken, dat dit niet alleen bij het avondmaal zo is, maar dat die tweezijdigheid wezenlijk is voor heel

het geloof. Deze twee lijnen - Hij komt naar ons toe en wij gaan naar Hem toe -, komen ook *bij opdracht 6 en 9* weer terug. De bedoeling van de eerste vraag is verder dat duidelijk wordt, dat we het uit onszelf niet volhouden om Jezus te volgen en God te dienen in ons leven. Daarom gedenken we regelmatig het lijden en sterven van Christus. Zo blijven wij dicht bij Hem. Tegelijk laat Hij zien wat Hij echt voor ons gedaan heeft. Zo wordt ons geloof versterkt door de werking van de heilige Geest. De tweede helft van de opdracht gaat in op de vraag waarom niet iedereen avondmaal mag vieren. (Alleen volwassenen gaan aan tafel, kinderen worden overgeslagen in de rijen.) Probeer de koppeling tussen doop, belijdenis en avondmaal duidelijk te maken. Je zou kunnen uitleggen, dat de Here Jezus de doop heeft ingevoerd om duidelijk te maken dat God als eerste naar ons toe komt en zegt: je hoort nu echt bij Mij. De doop is van Gods kant een onderstreping van *het begin* van onze relatie met Hem. God wacht op het antwoord van het geloof (de belijdenis), maar om je JAwoord waar te kunnen maken, heb je zijn hulp hard nodig. Daarom krijgt elke gelovige die belijdenis aflegt, ook Gods zegen mee volgens het belijdenisformulier. Zonder Gods hulp lukt het niet om het geloven vol te houden. Dat weet de Here Jezus ook heel goed en daarom heeft Hij ook het avondmaal ingevoerd. Het is van Gods kant de onderstreping van *het vervolg* van onze relatie met Hem. We hebben steeds weer nieuwe geloofsenergie nodig en die 'geloofstank' wil de Here Jezus graag vullen met zijn Heilige Geest door middel van het avondmaal. Gezien de leeftijd lijkt het me niet wenselijk om de discussie over 'kinderen aan het avondmaal' aan te gaan.

In *opdracht 8* moeten de jongeren voor zichzelf helder krijgen, wat het verschil en de overeenkomst tussen vierders en nog-niet-vierders is. Zo wordt ook duidelijk, dat ze er tijdens een avondmaalsdienst niet voor joker bij zitten. Zo kan vloeiend overgegaan worden naar *opdracht 9*: de jongeren worden erbij bepaald, dat ze ook zonder avondmaal te vieren in relatie staan met Jezus, hun Heer. Wat doet Hij eraan om dat contact te leggen en hoe vullen zij dat zelf in?

Opdracht 10 is bedoeld als evaluatie. Vergelijk de antwoorden met de opmerkingen aan het begin over de avondmaalsdienst. Zijn de jongeren er nu een beetje anders tegenaan gaan kijken? Misschien kun je eindigen met de opmerking dat voor hen bij een avondmaalsviering in de kerk nog niet geldt: 'HOREN, ZIEN EN PROEVEN', maar wel: 'HOREN, ZIEN EN GELOVEN'. Als afsluitend lied zou het lied 'Kinderen en avondmaal' van Janneke van Cleef gezongen kunnen worden. Dit lied is opgenomen in deze gemeenteschets.

HET LAATSTE PASCHA EN HET EERSTE AVONDMAAL VAN JEZUS

Lucas 22:14-34

***Bijbelstudie en werkvormen
voor jongeren 16+***

Ds. L.E. Leeftink, Noorderes 2, 9407 TH Assen

Om te beginnen

Werkvorm: op dezelfde lijn

Hoe beleef jij de avondmaalsdiensten in de kerk?

Span een lijn over de vloer van de vergaderzaal, zodat straks iedereen ergens op die lijn kan gaan staan.

Het begin van de lijn staat voor 'GEWELDIG SAAI', het eind van de lijn staat voor 'GEWELDIG STIMULEREND'. Tussen die twee tegenpolen zijn veel meningen mogelijk. Neem je eigen plaats in en probeer de ander te overtuigen een eindje in jouw goede (?) richting op te schuiven.

Voorstudie thuis

PESACH

Het eerste avondmaal werd door Jezus zelf met de twaalf apostelen gevierd op de donderdag voor Goede Vrijdag. Zowel voor Jezus als voor de discipelen was het een heel bijzondere maaltijd.

De Heer Jezus had Petrus en Johannes erop uitgestuurd om alles van tevoren klaar te maken voor de pesachmaaltijd. De discipelen verwachtten, dat Jezus net als vorige jaren, gewoon met hen het Pascha zou vieren.

Opdrachten

Ga eens na hoe het Pesach in die tijd gevierd werd.

Een duidelijk voorbeeld staat in 'Ik geloof deel 1b' (Les 18, blz. 81 oude druk, Les 7, blz. 72 nieuwe druk).

Laat iemand daar op de verenigingsavond iets over vertellen.

Lees nu eerst Lucas 22:14-34 en schrijf op wat jou opvalt.

JEZUS

Deze keer weet Jezus dat Hij morgen aan het kruis zal sterven. Voor Hem is duidelijk, dat daarmee het Pesach in vervulling gaat. Paulus zegt daarom in 1 Korintiërs 5 vers 7: 'omdat ons pesachlam, Christus, is geslacht.' Daarom maakt Jezus van de gelegenheid gebruik, om op deze laatste paasmaaltijd het avondmaal in te stellen. Vanaf morgen (Goede Vrijdag) is het niet meer nodig, het Pesach als feest van de bevrijding uit Egypte te vieren. Na Pasen moeten de gelovigen de dood van de Heer Jezus gedenken en het avondmaal als feest van de verzoening van de zonden vieren.

Een paar dingen vallen op bij deze eerste avondmaalsviering.

- Vs. 15 Jezus heeft er erg naar verlangd dit Pesach met zijn apostelen te vieren. Morgen begint zijn verzoenend lijden en nu maakt Hij de betekenis daarvan duidelijk.
- Vs. 16+18 Jezus ziet er ook erg naar uit om op de jongste dag opnieuw met de apostelen te eten en te drinken. Hij denkt toekomstgericht.
- Vs. 19+20 Jezus deelt het brood en de beker niet meteen na elkaar uit. Hij breekt het brood tijdens de maaltijd en laat de beker aan het eind van de maaltijd rondgaan. Daarmee wil Hij twee keer zeggen: 'Ik geef Mijzelf voor jullie.' Twee keer zegt Jezus nadrukkelijk: 'Ik geef mijn lichaam en vergiet mijn bloed voor jullie.' Hij vindt het blijkbaar belangrijk genoeg om de discipelen (en ons!) eraan te herinneren.
- Vs. 19 Jezus geeft zijn apostelen de opdracht, het avondmaal vaker te vieren: 'Doe dit om mij te gedenken.' Ook dat is een belangrijk aspect: Jezus wil dat ze nooit vergeten wat Hij voor hen (en ons!) gedaan heeft.
- Vs. 20 Jezus noemt de beker met wijn 'het nieuwe verbond dat door mijn bloed gesloten wordt'. Net als bij het verbond met Abraham en Israël komt het initiatief van Gods kant! De basis ligt in het bloed van Jezus. Het is de definitieve vervulling van het oude verbond. Jezus verwijst hier naar Jeremia 31:31-34.

- Vs. 27 Jezus laat de apostelen duidelijk weten, dat Hij gekomen is als 'dienaar'. Zo kijkt Hij tegen zijn eigen lijden en sterven aan. Ergens anders heeft Jezus gezegd: 'Want ook de Mensenzoon is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losgeld voor velen' (Matteüs 20:28; Marcus 10:45).
- Vs. 29+30 Jezus denkt niet alleen voor Zichzelf toekomstgericht, Hij heeft daarbij ook de apostelen op het oog. Hij geeft hun de opdracht het avondmaal te vieren, totdat zij in het koninkrijk van Christus aan zijn tafel zullen eten en drinken. Als apostelen mogen zij op ereplaatsen zitten. Maar tegelijk is er voor alle gelovigen plaats genoeg (zie Matteüs 8:11).
- Vs. 31+32 Jezus laat zijn discipelen ook weten dat hun geloof niet sterk genoeg is om overeind te blijven in de verzoeken en de verleidingen van de satan. Daarom bidt Jezus voor hen, en met name voor Petrus.
Jezus doet hier dus twee dingen voor zijn leerlingen: Hij bidt voor ze en Hij voert het avondmaal in. Dat doet Hij nu nog: in de hemel bidt Hij nog steeds voor ons en Hij geeft ons nog steeds het avondmaal. Allebei zijn van levensbelang voor ons geloof om de band met Jezus vast te houden.

DE LEERLINGEN

Voor de leerlingen van Jezus is deze pesachavond ook een heel bijzondere gebeurtenis geworden. Ze rekenen op een 'gewone' paasmaaltijd. Maar Jezus, hun Heer, wijkt plotseling af van de eeuwenoude traditionele woorden die gesproken worden. Je kunt je voorstellen dat ze zich verwonderd hebben afgevraagd: 'Wat bedoelt Jezus met die woorden over zijn lichaam en zijn bloed?' Je krijgt de indruk, dat ze van de betekenis van het eerste avondmaal op die avond nog niet veel begrepen hebben. Dat blijkt ook wel uit hun reacties na afloop van de maaltijd. Dat zijn er eigenlijk drie.

- Vs. 23 Als Jezus aankondigt dat een van discipelen Hem verraden zal, is hun eerste reactie er een van *wantrouwen*. Ze verdenken elkaar. Hun aandacht richt zich dus niet op Jezus, hun Heer. Ze nemen elkaar als discipel de maat.
- Vs. 24 In de onenigheid die daardoor ontstaat, steekt ook het *egoïsme* de kop op bij de discipelen. Ieder van hen wil graag de belangrijkste gevonden worden. Wie heeft het meest z'n best gedaan voor Jezus? Ze hebben alweer geen aandacht voor wat Jezus gezegd heeft en wat Hij straks allemaal moet doormaken. Ze maken zich vooral druk over hun eigen positie in Gods koninkrijk.
- Vs. 33 Bij de discipelen is ook sprake van *overmoed*. Ze overschatten hun eigen geloof. Als Jezus Petrus waarschuwt dat satan zijn geloof behoorlijk op de proef zal stellen, verklaart Petrus dat hij alles voor Jezus over heeft. In Matteus 26:35 staat, dat Petrus als volgt op Jezus' woorden reageert: 'Al zou ik met u moeten sterven, verloochenen zal ik u nooit.' En er staat, heel opvallend!, bij: 'Alle andere leerlingen vielen hem daarin bij.' Blijkbaar hebben ze allemaal nogal een hoge dunk van zichzelf als het aankomt op 'geloven' en 'trouw aan Jezus blijven'.

Bespreking en verwerking

Vorm 1 Groepsbespreking

Bespreek in groepjes onderstaande vragen en gebruik daarbij vanaf B het eerste avondmaalsformulier en bij F. het tweede avondmaalsformulier, de paginacijfers verwijzen naar het Gereformeerd Kerkboek. Kies eventueel een selectie.

- A Bespreek met elkaar wat je opgevallen is bij de bestudering van Lucas 22:14-34.
- B Jezus zegt: 'Dit is mijn lichaam, dat voor jullie gegeven wordt' en 'Deze beker die voor jullie wordt uitgegoten, is het nieuwe verbond dat door mijn bloed gesloten wordt'. Wat bedoelt Hij daar precies mee?
Lees daarbij het gedeelte bij de 'Onderwijzing'.
- C Jezus zegt twee keer: : 'Ik geef mijn leven *voor jullie*.' Dan moet je je eerst wel afvragen, of je in Hem gelooft en zijn lichaam en bloed wel nodig hebt. Daarom dringt Paulus in 1 Korintiërs 11 erop aan, dat we onszelf eerst beproeven. Lees het gedeelte bij de 'Zelfbeproeving'.
Welke van de drie onderdelen van de zelfbeproeving vind je het meest nodig om bij stil te staan als je avondmaal viert?
- D Jezus zegt bij de invoering van het avondmaal tegen de discipelen: 'Doe dit tot mijn gedachtenis.' Lees daarbij vierde alinea bij de 'Onderwijzing' ('Uit deze instelling ... heerlijkheid').
- Waaraan moet je dan vooral denken?
  - Wat zijn 'hongerige en dorstige zielen'? Waaraan merk je, dat je dat soort honger en dorst hebt?
  - Jezus neemt door zijn dood de oorzaak van onze ellende, namelijk de zonde, weg. Wat geeft Hij door zijn Geest ons ervoor in de plaats? Waaraan merk je dat?
- E In Johannes 6:1-15 staat het verhaal van het wonder van de vijf broden en twee vissen. De mensen zijn zo onder de indruk, dat ze Jezus koning willen maken (vs. 15). Daarom komen ze Hem de volgende dag ook weer opzoeken (vs. 25). Jezus heeft dan goed door, wat de echte reden is waarom ze in Hem geloven (vs. 26). Hij zegt, dat ze zich om belangrijker dingen zorgen moeten maken (vs. 27). Want: 'Ik ben het brood dat leven geeft; wie bij mij komt zal nooit meer honger hebben, en wie in mij gelooft zal nooit meer dorst hebben' (vs. 35). 'Want mijn lichaam is het ware voedsel en mijn bloed is de ware drank. Wie mijn lichaam eet en mijn bloed drinkt, blijft in mij en ik blijf in hem' (vs. 55+56).
- In vs. 26 lezen we over de motieven van de mensen om in Jezus te geloven. Komt dat ook bij ons voor als we geloven? Hoe dan? En hoe kom je dat tegen bij het avondmaal?
  - Lees het 'Gebed' (t/m 'Hij in ons en wij in Hem'). Waarom is dit gebed zo belangrijk? Hoe komt de Heer Jezus in jou en jij in Hem? Wat betekent dat voor je?

- F De Heer Jezus verwijst in Lucas 22 ook een paar keer naar de tijd dat Hij zal terugkomen. Hij ziet er nu al naar uit om dan met ons feest te vieren. Lees (in het tweede avondmaalsformulier) de 'Verwachting van Christus' wederkomst'.
- Hoe belangrijk is dit aspect van het avondmaal voor je?
  - Hoe komt het dat dit onderdeel toch wel minder bij ons leeft dan bij de Heer Jezus zelf?
- G De discipelen zijn nogal overmoedig als het op hun geloof aankomt. Soms krijg je ook in de kerk de indruk dat je wel een heel goede gelovige moet zijn, om het avondmaal te mogen vieren.
- Wanneer maken wij ons als gelovigen schuldig aan zulke overmoed? Volgens het (eerste) formulier is er geen enkele aanleiding voor dit soort gedachten. Zie p. 739 (midden).
  - Vertel aan elkaar wat je het mooie van dit gedeelte vindt.
  - Vertel elkaar ook met welke 'zonden en gebreken in je hart en leven' je het moeilijk hebt.
  - Wanneer mag je zeggen dat je 'door de genade van de heilige Geest over deze zonden van harte berouw' hebt?
- H De onderlinge verhouding tussen de discipelen kon ook wel stukken beter.
- De houding van 'wantrouwen' en 'egoïsme' kan in elke gemeente voorkomen. Hoe dan? Herken je die houding ook in je eigen hart? Het avondmaal is daarom niet alleen bedoeld om het contact met Jezus Christus te verstevigen, maar ook om de onderlinge band te versterken. Zie p. 741/742.
  - Waarom sluit dit stukje juist af met het gebed of God ons hiertoe wil helpen? Vind je dat logisch?
- I In de gemeente van Korinte maakten ze er op dit punt ook een behoorlijk rommeltje van. Lees maar in 1 Korintiërs 11:20-22. Van de gevolgen moeten de Korintiërs niet staan te kijken: 'Daarom zijn er onder u veel zwakke en zieke mensen, en zijn er al velen onder u gestorven' (vs. 30).
- Wat is nu het ergste volgens Paulus in vers 27?
In het Dankgebed bidden we, of we 'vruchten van dankbaarheid voortbrengen en in heel ons leven hartelijke liefde tonen tot U en tot elkaar'.
  - Noem een aantal manieren waarop die hartelijke liefde in jullie gemeente te zien is.

Vorm 2 Carrousel

Sommige leden van jullie vereniging of groep vieren nog geen avondmaal, anderen al wel. Maak een paar groepjes van 2-3 personen. Laat ieder groepje doopleiden aan een groepje belijdende leden vragen wat het avondmaal vieren voor hen betekent. Herhalen door de groepen te laten doorschuiven.

Vorm 3 Een-twee-drie

Materiaal: drie grote rechthoeken op de grond of drie grote vellen aan de wand.

Er worden telkens drie mogelijkheden genoemd. Waar kies je voor? Maak je keus duidelijk door in rechthoek 1, 2 of 3 te gaan staan, of plak een sticker / zet een kruis in vel 1, 2 of 3. Bespreek daarna elkaars keuzes.

Bij het avondmaal gaat het mij er vooral om, dat we als gemeente samen

- 1) *Christus gedenken*
- 2) *Christus verkondigen*
- 3) *Christus verwachten*

Het effect van het avondmaal ervaar ik vooral

- 1) *in de week voor de viering*
- 2) *tijdens de viering*
- 3) *in de dagen na de viering*

De betekenis voor het avondmaal ligt voor mij vooral in:

- 1) *de verzoening van mijn zonden*
- 2) *de versterking van mijn geloof*
- 3) *de onderlinge gemeenschap*

Tijdens het avondmaal denk ik vooral aan het werk van de Heer Jezus

- 1) *in het verleden*
- 2) *in het heden*
- 3) *in de toekomst*

Vorm 4 Liedbespreking

Bespreek in groepjes van 4-5 een aantal liederen, zoals Gezang 90, 125, 126, 127 en 155 uit het Gereformeerd Kerkboek en Lied 341, 349, 350, 356, 357, 358, 360 en 365 uit het Liedboek. Is dit een gezang of lied dat goed bij het avondmaal zou kunnen passen, ja of nee? Probeer ook aan te geven, waarom je die mening bent toegedaan. Elk groepje een ander lied.

Vorm 5 Nabetrachting

Het is de bedoeling dat we dankzij de avondmaalsviering ook weer werk maken van de liefde tot elkaar 'en dat niet alleen met woorden, maar ook door onze daden'.

Bedenk een concreet plan om het contact en de onderlinge band in de gemeente te stimuleren. Vraag de kerkenraad toestemming om het uit te voeren.

AVONDMAAL: SYMBOOL VAN VERZOENING EN GEMEENSCHAP

***Bijbelstudie voor
volwassenen***

Ds. L.E. Leeftink, Noorderes 2, 9407 TH Assen

Inleiding

Vraag:

*Is een aparte week van voorbereiding op het avondmaal nodig?
We moeten ons toch elke zondag voorbereiden om naar de kerk
te gaan? En moeten we niet elke dag bereid zijn om voor God te
verschijnen? Geef je argumenten.*

Bijbelstudie (thuis)

n.a.v. 1 Korintiërs 11:17-34

In de gemeente van Korinte komen ernstige misstanden voor rond het heilig avondmaal. Paulus wijst de gemeente op het waardig vieren van het avondmaal.

- 1 Wat waren de misstanden aan het heilig avondmaal in Korinte?
- 2 Waarom zou Paulus, als hij over het instellen van het heilig avondmaal spreekt, erbij zeggen: 'in de nacht waarin de Heer Jezus werd uitgeleverd'?
- 3 Paulus verwijst naar Lucas 22:14-22. Welke accenten legt de Heer Jezus in Lucas bij de instelling van het avondmaal? Welke daarvan krijgen bij ons ook de nadruk? Welke daarvan zijn bij ons onderbelicht?
- 4 Wat betekent: 'Deze beker is het nieuwe verbond dat door mijn bloed gesloten wordt'?
- 5 Paulus zegt dat wij bij het avondmaal 'de dood van de Heer verkondigen totdat Hij komt.' Wat betekent dat en hoe gebeurt dat?
- 6 Wat betekent 'op onwaardige wijze eten en drinken'? Wanneer ben je als avondmaalsganger 'waardig' genoeg om aan te gaan?
- 7 Wat hield de zelfbeproeving in voor de gemeente van Korinte? En wat houdt ze voor ons in? Wat is volgens vers 28 het doel van de zelfbeproeving?
- 8 Wat is 'zijn eigen veroordeling over zich afroepen'? Moet je dat vooral zien in het licht van vers 30 (tijdelijke bestraffingen van God) of in het licht van vers 32 (het eeuwig oordeel)?
- 9 Paulus zegt dat men 'moet beseffen dat het om het lichaam van de Heer gaat'. Bedoelt Paulus hier, dat je goed moet overdenken dat het in het avondmaal om de gemeenschap met de persoon van Christus gaat ('het lichaam van de Heer' = letterlijk bedoeld), of gaat het om het besef dat je het avondmaal alleen maar goed kunt vieren als je de onderlinge band in de gemeente niet uit het oog verliest (volgens de Bijbel is de gemeente ook 'het lichaam van de Heer')?

Feestelijke gemeenschap

Het avondmaal is feestelijk gemeenschap vieren. De maaltijden van Jezus laten zien dat de messiaanse heilstijd aanbreekt. Ze wijzen ook vooruit naar het eeuwige feest: de bruiloft van het Lam. De wonderbare spijziging (Johannes 6) is daar een voorbeeld van. Jezus zegt: 'Ik ben het brood dat leven geeft; wie bij mij komt zal nooit meer honger hebben, en wie in mij gelooft zal nooit meer dorst hebben' (Johannes 6:35). En: 'Mijn lichaam is het ware voedsel en mijn bloed is de ware drank. Wie mijn lichaam eet en mijn bloed drinkt, blijft in mij en ik blijf in hem' (Johannes 6:55-56).

De eerste christenen leefden sterk in de verwachting dat de Heer Jezus gauw terug zou komen. Ook bij de viering van het avondmaal had die gedachte een centrale plaats. De Heer Jezus vermeldt zelf twee keer nadrukkelijk, dat Hij pas in de eindtijd, als het koninkrijk van God in zijn definitieve vervulling gekomen is, het avondmaal opnieuw met zijn discipelen zal vieren (Lucas 22:16+18).

Vraag 1:

In hoeverre leeft de verwachting van de terugkomst van onze Heer Jezus Christus bij ons? Hoe kunnen we tijdens het avondmaal en in heel ons geloofsleven meer aandacht schenken aan het eschatologische = toekomstgerichte element in de avondmaalsviering?

In Jeruzalem en in Korinte was het avondmaal gekoppeld aan gewone maaltijden. De 'maaltijd van de Heer' staat centraal, maar er is ook aandacht voor de onderlinge gemeenschap. Wanneer gemeenteleden met elkaar niet goed omgaan, is het avondmaal een schijnvertoning, ook al wordt het formeel helemaal correct gevierd. Dat zien we duidelijk in 1 Korintiërs 11:20-34.

Het formulier wijst heel nadrukkelijk op de verzoening door Christus, maar legt net zoveel accent op de onderlinge gemeenschap.

Vraag 2:

Hoe komt het, dat we het avondmaal vaak vrij exclusief beleven als een zaak tussen Christus en ons, terwijl we de onderlinge verhoudingen gemakkelijk laten voor wat ze zijn?

Zelfbeproeving

In 1 Korintiërs 11:27 schrijft Paulus: 'Daarom maakt iemand die op onwaardige wijze van het brood eet en uit de beker van de Heer drinkt, zich schuldig tegenover het lichaam en bloed van de Heer.' Het gaat hier niet om de innerlijke waardigheid van de gelovige tegenover de Heer. Paulus stelt hier de houding van de gelovige tegenover zijn medebroeders en -zusters in de gemeente aan de orde. Als men 'niet beseft dat het om het lichaam van de Heer gaat', beseft men niet dat het in het avondmaal om het gedenken van het werk van Christus gaat. Daarnaast kun je ook denken aan het verachten van de gemeente als 'lichaam van Christus'. Paulus combineert in 1 Korintiërs 10:16-17 deze twee elementen ook al: het brood is de gemeenschap met het lichaam van Christus; daarom zijn ook wij, hoewel met velen, één lichaam. En in 1 Korintiërs 12 schrijft hij uitvoerig wat het tegenover elkaar inhoudt, dat we allemaal leden van het ene lichaam van Christus zijn.

Paulus spitst de zelfbeproeving niet toe op de vraag **of** men avondmaal zal vieren. Hij houdt zich bezig met de vraag, **hoe** men het avondmaal zal vieren. Bij onszelf zullen we nooit de vrijmoedigheid vinden om aan het avondmaal aan te gaan. Het avondmaal richt ons volledig op het volbrachte werk van Christus aan kruis.

Op dat punt moeten we onszelf beproeven. En dat heeft ook consequenties voor de manier waarop de gemeenschap der heiligen functioneert.

Paulus schrijft in 1 Korintiërs 11:28 en 29 dus niet over de waardigheid van de **avondmaalsganger**. Hij stelt daar de waardige wijze van de **avondmaalsviering** aan de orde. In de tijd van de Nadere Reformatie verlegt men de wissel. Dan komt het accent zeer nadrukkelijk op de persoonlijke (on)waardigheid te liggen. Met alle gevolgen van dien.

Vraag 3:

Volgens het eerste avondmaalsformulier bestaat de zelfbeproeving uit drie punten:

- *het overdenken van onze eigen zonden,*
- *het geloven van Gods vaste beloften en*
- *onze dankbare reactie daarop, die uitkomt in hartelijke liefde tegenover God en elkaar.*

Welke van de drie onderdelen van de zelfbeproeving vind je het meest noodzakelijk om bij stil te staan bij de voorbereiding op het avondmaal? Waarom?

Brood en wijn

Bij Pesach staat het eten van het paaslam centraal. De Heer Jezus gebruikt bij de instelling van het avondmaal twee andere elementen van de maaltijd, namelijk brood en wijn, als tekens en zegels om Hem te gedenken. Toch is Christus 'het Lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt' (Johannes 1:29) en schrijft Paulus: 'Omdat ons pesachlam Christus is geslacht' (1 Korintiërs 5:7b).

Bij het avondmaal past dus wel het terugdenken aan het offer van Christus. Maar het avondmaal zelf is op geen enkele manier een offerhandeling. Het is een 'gedachtenismaaltijd'. Op geestelijke wijze wordt de totale zelfovergave van Christus met dankzegging en vreugde herdacht.

Tijdens het eerste avondmaal werden brood en beker niet meteen na elkaar rondgedeeld. Er zat een behoorlijke tijd tussen. De Heer Jezus geeft met de woorden 'dit is mijn lichaam voor jullie' en 'dit is het bloed van mijn verbond' op twee verschillende manieren aan, dat Hij Zich helemaal opoffert voor ons.

Doordat Hij Zichzelf overgeeft tot in de dood, wordt Hij voor ons 'het brood dat leven geeft'. Zijn vergoten bloed is voor ons als 'wijn': het verheugt het gelovige hart, omdat door zijn bloedstorting verzoening bewerkt is.

Bij het 'eten en drinken van Christus' lichaam en bloed' gaat het om heel intieme geloofstaal. Het avondmaal brengt ons in gemeenschap met het kostbaarste geschenk dat God in zijn liefde ooit gegeven heeft: het offer van zijn enige Zoon. De Heer Jezus roept ons op telkens terug te gaan naar Hemzelf als de enige bron van al ons heil.

Drie activiteiten

Het Nieuwe Testament benadrukt in de avondmaalsviering drie elementen:

A *Gedenken*: Christus' dood is *het* bewijs van zijn liefde voor ons. Daar verwachten de gelovigen nog steeds alles van, ook voor de situatie van vandaag. In het gedenken vindt de ontmoeting met Christus plaats door zijn heilige Geest.

B *Verkondigen*: Zonder woorden is de bedoeling van het avondmaal niet duidelijk. Daarom spreken we bij de viering van het avondmaal ook openlijk uit, wat de dood van de Heer Jezus aan het kruis voor ons betekent. Door het avondmaal te vieren, belijden we opnieuw ons geloof in Jezus Christus.

C *Verwachten*: Christus wijst in het avondmaal ook vooruit naar de toekomst. De Heer Jezus heeft het nieuwe verbond gerealiseerd. De heilstijd is aangebroken. Dat wordt bij het avondmaal nu al in geloof ervaren. Tegelijk kijken we vol verlangen uit naar de toekomst. We zullen eens in het koninkrijk van God met Christus feestelijk dineren. Deze drie elementen zijn in de viering van het avondmaal onlosmakelijk met elkaar verbonden. 'Bij brood en beker gedenken we, hoe het heil verankerd is in het verleden, verkondigen we, hoe het heil beleefd wordt in het heden en verwachten we, hoe het heil voleindigd wordt in de toekomst. Dat alomvattende van het avondmaal maakt de rijkdom van de viering van het avondmaal uit.' (J.P. Versteeg, Bij brood en beker)

Vraag 4:

Welke van deze drie aspecten spreekt jou het meest aan?

Motiveer je antwoord.

Zijn er ook aspecten die volgens jou onvoldoende tot hun recht komen? Zo ja, hoe komt dat en wat valt daaraan te doen?

Overige stellingen en discussiepunten

1. In het eerste avondmaalsformulier staat: 'Om tot versterking van ons geloof het avondmaal te kunnen vieren, moeten wij in de eerste plaats ons vooraf naar de Schrift beproeven.'
Hoe bereid jij je persoonlijk voor op de viering van het avondmaal?
Hoe bereid je je in gezinsverband voor op de viering van het avondmaal?
2. Stelling:
Bij de avondmaalsviering moet het dankbaar en feestelijk vieren van wat Christus voor ons gedaan heeft, meer accent krijgen. Daarom is het beter om op de voorbereidingszondag alle nadruk op de zelfbeproeving te leggen. Het eerste gedeelte van het formulier over de 'Zelfbeproeving, nodiging en terugwijzing' moet dan ook de zondag van tevoren gelezen worden.
3. Volgens Calvijn mogen ernstig zieken het avondmaal ontvangen, omdat ze juist in die periode veel aanvechtingen kennen. Christus heeft het avondmaal ingesteld als het enige en unieke hulpmiddel naast het Woord om het vertrouwen van de gelovige te

versterken, dat ondanks de strijd van het geloof de overwinning in Christus zeker is. Daarom is Calvijn van mening dat men de zieken niet van de deelname aan het heilig avondmaal mag uitsluiten. Omdat het avondmaal ook een gemeenschapsmaal is, moet het in die gevallen in een kleine kring van gelovigen gevierd worden, parallel met of meteen na de kerkdienst. (Overigens heeft Calvijn hier geen strijdpunt van gemaakt. In Genève is het nooit ingevoerd.)

Wat vind je ervan als de kerkenraad langdurig zieke gemeenteleden de mogelijkheid geeft om het avondmaal thuis te vieren. Wie zouden daar dan bij aanwezig moeten zijn?

- 4 Volgens Calvijn heeft Christus het avondmaal ingesteld om regelmatig door alle christenen gebruikt te worden. Zo herdenken de gelovigen dikwijls het lijden van Christus om daardoor hun geloof te versterken, Gods lof te belijden, zijn goedheid te bezingen en van de onderlinge liefde getuigenis af te leggen. In 1536 pleitte Calvijn ervoor dat in elke samenkomst het avondmaal gevierd zou worden; in 1561 drong hij aan op een maandelijkse viering. Nog vaker zou tot verachting van het avondmaal kunnen leiden. Als men in Genève bij de gewoonte blijft om het avondmaal viermaal per jaar te vieren, laat Calvijn in de openbare notulen vermelden, 'dat onze gewoonte slecht is, zodat het nageslacht deze gemakkelijker en vrijer zal kunnen verbeteren'. In zijn overwegingen wordt Calvijn door pastorale motieven gedreven. Het geestelijk welzijn van de gemeente gaat hem ter harte. Minder frequent avondmaal vieren leidt tot zorgeloosheid, oppervlakkigheid en slapheid in het geloof. Volgens art. 61 van de Kerkorde 'zal het avondmaal van de Heer ten minste eens in de drie maanden gevierd worden'. Wat vind je van Calvijns pleidooi voor een maandelijkse avondmaalsviering? Is 'eens in de drie maanden' te minimaal? Geef argumenten voor en tegen.
5. Stelling:
De nabetrachtingspreek op de avondmaalszondag is overbodig en doet afbreuk aan de krachtige werking die van het avondmaal zelf uitgaat.
- 6 In het Dankgebed van het eerste formulier staat: 'Wij bidden U, trouwe God en Vader, dat door de werking van uw heilige Geest de vrucht van deze avondmaalsviering mag zijn, dat wij dagelijks toenemen in het ware geloof en in de gemeenschap met Christus.' En in het Dankgebed van het tweede formulier staat: 'Wij bidden U, geef dat wij, in ons geloof gesterkt door de viering van dit avondmaal, vruchten van dankbaarheid voortbrengen en in heel ons leven hartelijke liefde tonen tot U en tot elkaar.' Wanneer en hoe merk je het meest van de 'vrucht van de avondmaalsviering'? Is dat vooral ** voor*, ** tijdens* of ** na* de viering van het avondmaal?

Stellingen en groepsopdrachten voor een gemeenteavond

- A. In het (eerste) avondmaalsformulier komen verschillende aandachtspunten voor:
- 1) zelfbeproeving
  - 2) verzoening
  - 3) gemeenschap met Christus
  - 4) gemeenschap met elkaar
  - 5) de verwachting 'totdat Hij komt'
- Vertel elkaar, welke van deze aspecten jullie het meeste aanspreken en waarom.
  - Zijn er ook aspecten die volgens jullie onvoldoende tot hun recht komen? Zo ja, hoe komt dat en wat kun je daaraan doen?
- B. De nadruk op het dankbaar en feestelijk vieren van de gedachtenis van Christus zou bij het avondmaal meer accent moeten krijgen. Daarom is het beter om het eerste gedeelte van het eerste formulier over de zelfbeproeving op de voorbereidingszondag te lezen. Anders wordt de avondmaalsdienst een 'te zwaar gebeuren'.
- C. Volgens Calvijn leidt minder vaak avondmaal vieren tot zorgeloosheid, oppervlakkigheid en slapheid in het geloof. Daarom wil hij het liefst elke maand avondmaal vieren. Anders krijgt het avondmaal ook een te geïsoleerde plaats in de eredienst en in de persoonlijke geloofsbeleving. Wat vind je van het idee om het heilig avondmaal vaker te vieren?
- D. Hoe bereid jij je voor op de viering van het avondmaal?
- E. Voor broeders en zusters die niet meer in de kerk kunnen komen (door ziekte, fobieën of ouderdom), moet er de gelegenheid zijn om thuis het avondmaal te ontvangen.
- F. Vanaf ± 12 jaar moeten kinderen de gelegenheid hebben het avondmaal mee te vieren, op voorwaarde van verder kerkelijk, catechetisch onderwijs.
- G. In Nederland drinken we bij het avondmaal meestal samen uit de ene beker. In het buitenland worden vaak allemaal kleine bekertjes gebruikt. Wat zijn de voors en tegens van deze twee manieren? Wat heeft Romeinen 14:13 en 15:2 hiermee te maken?
- H. Lees en bespreek met elkaar artikel 35 van de NGB.
- a. De NGB zegt dat de kerk 'het huisgezin van Christus' is. Wat bedoelt ze daarmee? Hoe komt dat tot uitdrukking aan het heilig avondmaal?
  - b. Moet je, om het avondmaal te mogen vieren, wedergeboren zijn? Wat houdt dat dan in?
  - c. Het heilig avondmaal is tot versterking van het geloof. Kan er een tijd zijn in het leven van de gelovige, dat zijn geloof zo sterk is, dat hij het avondmaal niet meer nodig heeft? Licht je antwoord toe.
  - d. Is het aangaan aan het avondmaal vooral een zaak van geloofsversterking of vooral een kwestie van geloofsgehoorzaamheid?
  - e. avondmaal vieren is gemeenschap oefenen met Christus. Is het ook gemeenschap oefenen met de gelovigen onderling? Mag je het avondmaal ook een broedermaaltijd noemen? Waarom wel/ niet?

- f. Wie ontvangen in het avondmaal de aanwezigheid van Christus? Hoe ontvang je Hem?
  - g. Wat is erger: te gemakkelijk aan het avondmaal aangaan of te gemakkelijk van het avondmaal wegblijven? Onderbouw je antwoord.
  - h. Hoe moeten we denken over de verhouding tussen geloofsbelijdenis en avondmaalsviering?
- I. Bespreek met elkaar enkele gedichten uit de bundel 'Avondmaalgangers' van Ewoud Gosker.
- J. Zing tijdens de gemeenteavond veel avondmaalsliederen, zoals die te vinden zijn in het Liedboek en in het Gereformeerd Kerkboek.

Bijbelrooster

Een aantal Psalmen die geschikt zijn om rond het avondmaal te lezen, zijn: Psalm 23, 51, 100, 103, 116, 130, 138, 139, 146.

Verdere Schriftgedeelten: Exodus 12:1-28, Jesaja 53, 55, Lucas 22:7-20, Johannes 6:1-15, 6:22-59. 1 Korintiërs 10:1-22, 11:17-33, Openbaringen 19:6-10.

Zingen

Diverse psalmen en gezangen uit het Gereformeerd Kerkboek, bijvoorbeeld Ps. 1, 23, 34, 51, 84, 100, 103, 138, 139, 146, Gezang 90, 125, 126, 127, 128, 155.

Diverse liederen uit het 'Liedboek voor de Kerken', zoals lied 14, 341, 349, 350, 356, 357, 358, 360 en 365.

Diverse vrije liederen, zoals van Anka Brands en Janneke van Cleef (opgenomen in mijn boekje 'Tot versterking van ons geloof').

Enige literatuur

Een gereformeerd standaardwerk over het avondmaal met een exegetisch, kerkhistorisch en praktisch gedeelte is het boek onder redactie van *W. van 't Spijker e.a.*, *Bij brood en beker*, De Groot - Goudriaan, 1980

Verdere literatuur:

W. van 't Spijker, *Zijn verbond en woorden*, De Groot - Goudriaan, 1991 (over doop, belijdenis en avondmaal)

C. Trimp, *Woord, water en wijn*, Kok Kampen, 1985 (over prediking, doop en avondmaal)

J. van Amstel, *De zegen van het avondmaal*, Oosterbaan & Le Cointre, 1992
Een praktisch boekje ter voorbereiding op de viering van het heilig avondmaal met 17 meditaties aan de hand van het avondmaalsformulier en een passend leesrooster:

L.E. Leeftink, *Tot versterking van ons geloof*, Woord & Wereld 39, 1998

Een bijzonder aansprekend boekje over de verschillende soorten mensen die je aan de avondmaalstafel tegenkomt is het gedichtenbundeltje van *Ewoud Gosker*, *Avondmaalgangers*, De Vuurbaak, 1988

Over het onderwerp 'avondmaal voor zieken':

E.A. de Boer, 'Thuis aan Tafel', vier artikelen in: 'De Reformatie' jaargang 66, nrs. 36-39 (1988)

L.E. Leeftink, 'Thuis avondmaal vieren?' - te verkrijgen bij de auteur: leeftink@plant.nl.

Over het onderwerp 'Kinderen aan het avondmaal':

M.R. van den Berg, *Voor wie is het avondmaal?*, Kok Kampen, 1978

A.N. Hendriks, *Kinderen aan de tafel van Christus?*, Van den Berg Kampen, 1990

B. Kamphuis, 'Kinderdoop en kindercommunie', drie artikelen in 'De Reformatie', jaargang 57, nr. 18, 19 en 21 (1982)

R.R. Roth, *Avondmaal - 4 artikelen* in 'De Reformatie', jaargang 84, nrs. 1-4 (2008)

C.J. de Ruijter, 'Doop, belijdenis, avondmaal', 'Catechese en belijdenis', 'Catechese op groei', drie artikelen in 'De Reformatie', jaargang 71, nr. 24 en 25 en jaargang 72, nr. 6 (1996)

Adrian Verbree, *Over dopen*, De Vuurbaak, 2009, blz. 131-140.